

9

Jongvolwassen in Zeeland

9 Jongvolwassenen in Zeeland

IN HET KORT

- Helft jongvolwassenen ziet carrièrekansen in Zeeland: scholieren/studenten minder positief
- Een derde 16-30-jarigen op zoek naar een woning: driekwart heeft nog geen huis gevonden
- Grote meerderheid 16-30-jarigen tevreden met het leven en met de Zeeuwse samenleving
- Jongvolwassenen willen meer politieke aandacht voor zorg, onderwijs en werkgelegenheid
- Scholieren en studenten: ook meer aandacht voor mobiliteit, milieu en klimaat

Zeker in een provincie met een vergrijzende bevolking is het van belang om jonge mensen te blijven boeien en aan de regio te binden. Het gaat daarbij niet alleen om de handen voor het vullen van toekomstige vacatures, maar ook om de maatschappelijke bijdrage van jonge mensen en het draagvlak voor het in stand houden voor goede en gevarieerde voorzieningen in de regio.

In dit venster van de rapportage *Leven in Zeeland* richten wij ons op de jongvolwassenen in de leeftijd van 16 tot 30 jaar. *Hoe kijken zij aan tegen het leven en de kansen in Zeeland? Welk perspectief zien zij*

voor de toekomst? In de eerste plaats wordt ingegaan op de uitdaging van het boeien en binden van jongeren en de carrièrekansen die jongvolwassenen zien in Zeeland. Vervolgens wordt aandacht besteed aan de woontevredenheid en verhuisintenties van jonge Zeeuwen. Ook kijken we naar sociale participatie van jongvolwassenen Zeeuwen om een beeld te krijgen van de verbondenheid met de Zeeuwse samenleving. Tot slot kijken we wat jongvolwassenen belangrijk vinden voor de toekomst van Zeeland. Het venster wordt afgesloten met een conclusie en reflectie.

De uitdaging van het boeien en binden van jongeren

Als je met de 'bril van brede welvaart' naar de regio kijkt dan is Zeeland - in ieder geval in potentie - een interessante regio om te wonen, te werken en te leven. De woontevredenheid is hoog, er zijn veel banen en Zeeuwen zijn over het algemeen gelukkig. De aantrekkelijkheid van een regio hangt echter ook samen met de leeftijd en levensfase waarin mensen zich bevinden. Waar rust en ruimte aantrekkingskracht hebben op pensionado's, zoeken jongvolwassenen in de bloei van hun leven wellicht meer reuring. In een eerder onderzoek constateerden wij dat jongvolwassenen in Zeeland, ten opzichte van ouderen, net wat kritischer zijn over de aantrekkelijkheid van de provincie (ZB| Planbureau, 2021).

Uit recent onderzoek naar verhuisgedrag onder 'millennials' (geboren tussen 1980 en 1995) blijkt dat ongeveer de helft van de Zeeuwse millennials uit Zeeland ooit is vertrokken (HZ KCZS, 2021). Het betreft vooral

jongeren die naar grotere steden verhuizen om daar te studeren en die vervolgens niet terugkeren naar Zeeland. Ruim een kwart van de Zeeuwse millennials die vertrokken is uit Zeeland is inmiddels wel teruggekeerd; dat doen zij vaak in de leeftijd tussen 21 en 25 jaar. Net als in Zeeland, verhuizen ook in andere niet-stedelijke regio's jongeren richting gebieden met grote (studenten)steden (Van Huys et al., 2009). Het boeien en binden van jongeren is een aandachtspunt voor Zeeland, zeker als het gaat om hogeropgeleide jongeren. Het aandeel hoogopgeleiden is in Zeeland het laagst van alle provincies en het verschil met het landelijke aandeel neemt toe (CBS, 2021).

Jongvolwassenen in Zeeland: een diverse groep

Op 1 januari 2021 woonden er in Zeeland ruim 58 duizend jongvolwassenen (16 tot 30 jaar): zij vormen 15 procent van de totale Zeeuwse bevolking (landelijk is dat 18 procent). Relatief gezien wonen in Reimerswaal de meeste jongvolwassenen (18 procent) en in Noord-Beveland de minste (12 procent) (CBS Statline, 2021). De groep jongvolwassenen is divers van samenstelling. In ons eigen onderzoek zien we dat ongeveer de helft naar school gaat/studeert en ongeveer de helft werkt. Verder is ook de gezins-situatie divers: ruim de helft van de Zeeuwen tussen de 16 en 30 jaar woont nog in het ouderlijk huis, twee op de tien wonen samen zonder kinderen, een iets kleiner deel woont alleen zonder kinderen en een nog kleiner deel (een op de tien) woont samen of alleen met kinderen. Jongvolwassenen die (tijdelijk) buiten Zeeland wonen voor bijvoorbeeld studie hebben wij in ons bevolkingsonderzoek niet in beeld.

Ruim de helft jongvolwassenen ziet carrièrekansen in Zeeland

Een belangrijke factor voor de aantrekkelijkheid van een regio voor jonge mensen is de arbeidsmarktsituatie. Is er voldoende werk en is er ook voldoende diversiteit aan banen? Dit is medebepalend voor het toekomstperspectief van jongvolwassenen in de regio.

Uit ons onderzoek blijkt dat van de Zeeuwse jongvolwassenen iets meer dan de helft (zeer) tevreden is over de carrièremogelijkheden in Zeeland. Dat aandeel wijkt niet wezenlijk af van het totaal van alle leeftijdsgroepen samen¹. De ervaren werkkansen hangen sterk samen met de huidige arbeidsmarktpositie: werkenden zijn aanmerkelijk positiever over de werkmogelijkheden in Zeeland dan scholieren en studenten². Onder de werkende jongvolwassenen is zes op de tien tevreden of zeer tevreden over de carrièrekansen in Zeeland, onder scholieren en studenten is dat minder dan de helft.

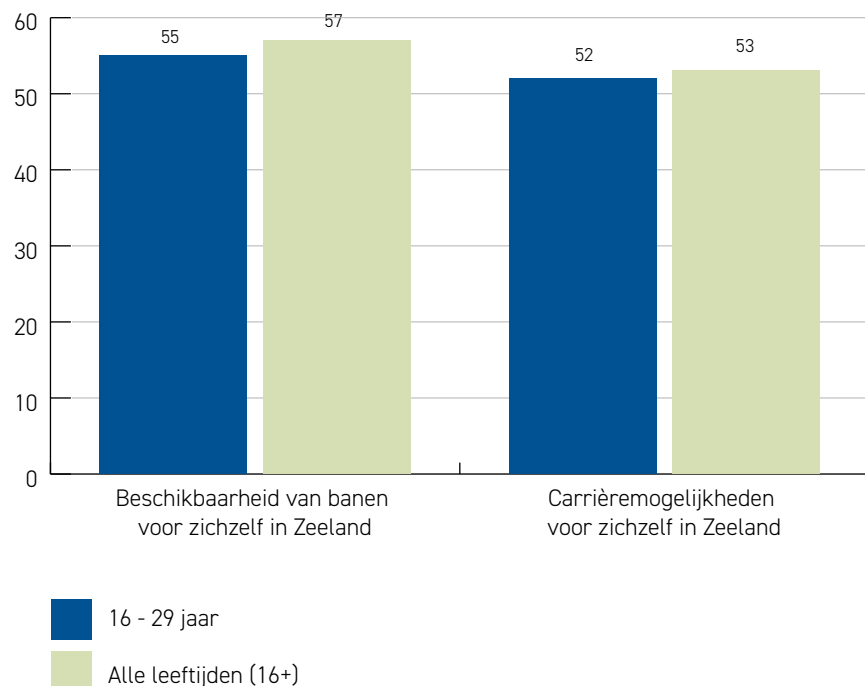
Zes op de tien Zeeuwse jongvolwassenen werken op dit moment al in Zeeland, hetzij in een vaste baan of een bijbaan. Van degenen die op dit moment (nog) niet werken geeft 44 procent aan wel in Zeeland te *willen* werken, 21 procent wil (zeker) niet in Zeeland werken en voor 35 procent maakt het niet uit.

¹ In deze analyses zijn gepensioneerden en mensen die niet werken en niet werkzoekend buiten beschouwing gelaten.

² In het venster 'Arbeidsmarkt in balans' kun je lezen dat scholieren/studenten, ongeacht de leeftijd, minder optimistisch zijn over de carrièrekansen in Zeeland dan werkenden.

Figuur 9.1 Is (zeer) tevreden met carrièreperspectief voor zichzelf in Zeeland; naar leeftijdsgroep (% inwoners)*

* Bij het berekenen van deze percentages zijn gepensioneerden en mensen die niet werken en ook niet werkzoekend zijn buiten beschouwing gelaten. Ook de mensen die 'weet niet' hebben ingevuld bij deze vraag in de vragenlijst zijn niet meegerekend. (Beschikbaarheid van banen: 16-29 jaar: 13% , alle leeftijden: 15%, Carrièrekanen: 16-29 jaar: 12%, alle leeftijden: 15%).

Bron: Leven in Zeeland (2021)

Helpt jongvolwassenen heeft verhuisplannen, een derde is al op zoek

Zeeland is ook aantrekkelijk voor jongvolwassenen als het er goed wonen is. Het gaat daarbij om de tevredenheid met de huidige woning en woonomgeving maar zeker ook om de mogelijkheden om een starters- of nieuwe woning te vinden. Dat laatste is een actueel thema gezien de huidige krapte op de woningmarkt.

Woontevredenheid: jongvolwassenen iets minder tevreden

Ten opzichte van andere leeftijdsgroepen zijn jongvolwassenen iets minder tevreden met hun woning en, in mindere mate, met hun woonomgeving. Het verschil in tevredenheid met de woning³ hangt onder meer samen met de gezinssituatie: samenwonenden zonder kinderen (acht op de tien) zijn, ten opzichte van alleenwonenden (zeven op de tien) en gezinnen met kinderen (zeven op de tien) vaker tevreden met de huidige woning. Ook hangt de woontevredenheid samen met de arbeidsmarktpositie: werkenden zijn relatief vaker tevreden met de huidige woning dan studenten en niet-werkenden.

Bijna de helft jongvolwassenen wil verhuizen, waarvan een kwart naar buiten Zeeland

Uit onderzoek door het CBS (2021) blijkt dat twintigers en dertigers het vaakst verhuizen. Ze gaan uit huis, verhuizen voor opleiding of werk, gaan samenwonen of verhuizen naar een grotere woning. Ook in het onderzoek Leven in Zeeland zien we dit terug: bijna de helft van de

³ De vraag over tevredenheid met de woning is niet voorgelegd aan inwoners die (nog) bij hun ouders wonen.

Zeeuwse jongvolwassenen heeft de intentie om binnen 5 jaar te verhuizen. Jongeren die op dit moment nog bij hun ouders wonen (55 procent) en scholieren en studenten (53 procent) hebben het vaakst verhuisplannen. Van alle Zeeuwse gemeenten hebben de jongvolwassenen in Middelburg het vaakst verhuisplannen. Dit hangt samen met het grote aantal scholieren en studenten in die gemeente.

Van degenen met verhuisplannen geeft ruim een derde aan elders binnen de gemeente te willen verhuizen en twee op de tien willen binnen de eigen wijk verhuizen. Er is ook een groep die het verder op zoekt; een derde zou best in een andere Zeeuwse gemeente willen wonen en ruim een kwart geeft aan verhuisplannen buiten de provincie te hebben, naar een andere plek in Nederland.

Tabel 9.1 Beoogde verhuisbestemming van jongvolwassenen met een verhuiscens (% jongvolwassenen)

Beoogde verhuisbestemming	Percentage*
Elders in mijn gemeente	35
Elders in Zeeland	29
Buiten Zeeland, maar in Nederland	27
Binnen mijn huidige wijk/kern	19
Elders in het buitenland	15
België	2

* Inwoners konden meerdere opties aanvinken: vandaar dat de percentages niet optellen tot honderd procent.

Bron: Leven in Zeeland (2021)

Een derde op zoek naar een woning, waarvan driekwart nog geen woning gevonden

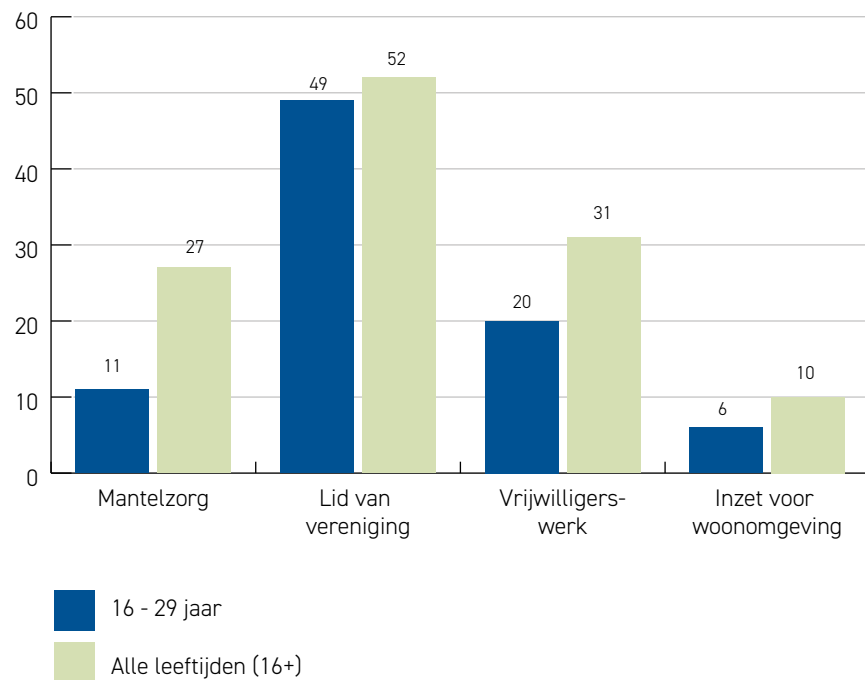
Ook het aandeel jongvolwassenen dat in het afgelopen half jaar heeft gezocht naar een woning is relatief groot: een derde van de 16 tot 30-jarigen heeft geprobeerd om een nieuwe woning te vinden. Voor alle leeftijden samen is dat aandeel twintig procent. Driekwart van de woningzoekende jongvolwassenen heeft nog geen succes gehad. Dit percentage is vergelijkbaar met dat van oudere woningzoekers. Op de vraag waarom er nog geen woning is gevonden geeft ruim de helft van de jongvolwassenen aan dat de woningen te duur zijn. Ongeveer een derde heeft (nog) geen geschikte woning gevonden op de locatie waar wordt gezocht en een iets kleiner aandeel is pas net gestart met zoeken of zit met een (lange) wachttijd voor een nieuwe woning.

Meedoen in Zeeland: jongvolwassenen (nog) minder sociaal actief dan oudere inwoners

Actieve sociale participatie is voor jongeren en jongvolwassenen een manier om initiatief en verantwoordelijkheid te nemen. Ook geeft het jongeren inspraak en invloed (Nederlands Jeugdinstituut, 2021). In ons onderzoek stellen we vast dat de Zeeuwse jongvolwassenen minder vaak sociaal participeren ten opzichte van oudere inwoners. Dat geldt zowel voor lidmaatschap van verenigingen, vrijwilligerswerk, actieve inzet voor de woonomgeving alsook mantelzorg. Dit is in overeenstemming met het landelijke beeld; daar zien we dat met name mensen tussen de 50 en 64 mantelzorg verlenen en dat inwoners tussen de 35 en 54 jaar het vaakst vrijwilligerswerk doen (Volksgezondheidszorg.info, 2020). Vooral jongvolwassenen met betaald werk en samenwonenden zijn sociaal actief.

Figuur 9.2 Is actief op volgende terreinen; naar leeftijd (% inwoners)

Bron: Leven in Zeeland (2021)

Deze samenhang tussen betaald werk en sociale participatie zien we onder alle leeftijdsgroepen⁴.

Driekwart jongvolwassenen positief over duurzaamheid

Een van de grote actuele thema's - ook in Zeeland - is klimaatverandering en in het verlengde daarvan de energietransitie. Als samenleving zullen we stappen moeten maken naar een meer duurzame vorm van opwekking en gebruik van energie.

Landelijk onderzoek laat zien dat leeftijd een rol speelt in de houding ten opzichte van (de noodzaak van) duurzame energie: zo staan jongeren relatief vaak (heel) positief tegenover de transitie van aardgas naar duurzame energie (Kloosterman et al., 2021). Uit ons eigen onderzoek blijkt dat onder de huidige generatie jongvolwassenen in Zeeland driekwart (zeer) positief staat tegenover duurzaamheid. Dat aandeel is lager dan onder oudere inwoners in Zeeland: jongvolwassenen staan volgens onze bevindingen net iets vaker negatief of neutraal tegenover duurzaamheid⁵ en het opwekken van duurzame energie⁶. Alleenwonende jongeren zijn het meest positief over duurzaamheid. Scholieren en studenten, die doorgaans nog wat jonger zijn, staan iets minder vaak positief en wat vaker neutraal tegenover duurzaamheid in het algemeen.

⁴ Meer hierover in het venster 'Samenleven en meedoen'.

⁵ Het gaat hier over de vraag 'Hoe staat u tegenover duurzaamheid in het algemeen?'

⁶ Het gaat hier over de vraag 'Hoe staat u tegenover het opwekken van duurzame energie?'

Grote meerderheid tevreden met het leven en met de Zeeuwse samenleving

In het venster 'Blik op het leven in Zeeland' stellen we vast dat Zeeuwen doorgaans positief zijn over het leven in Zeeland: ze zijn gelukkig en geven samenleving, economie en gemeentelijk bestuur een dikke voldoende. Hoe kijken jongvolwassenen naar Zeeland en de toekomst van de regio?

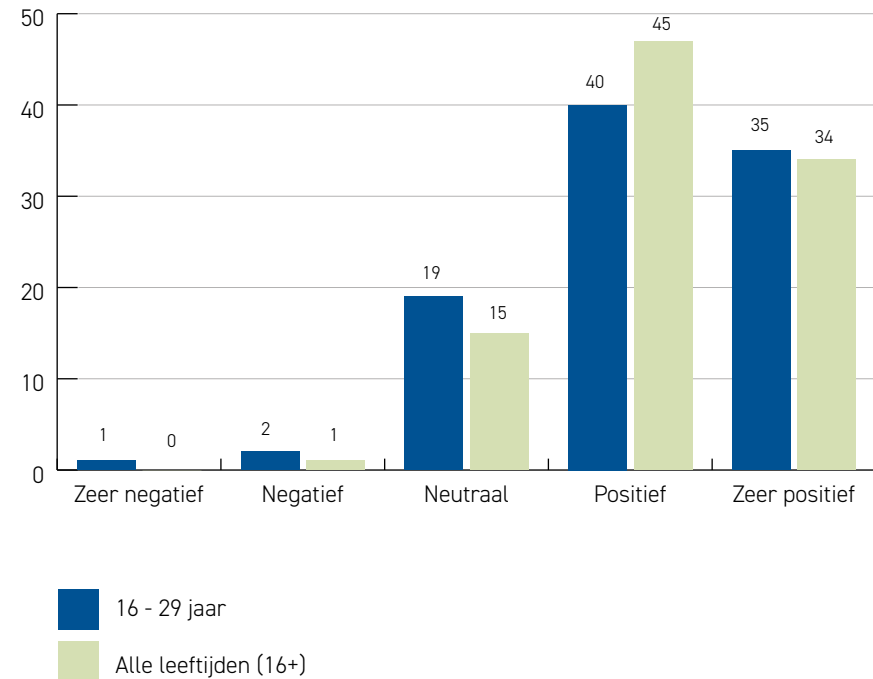
Acht op de tien jongvolwassenen tevreden met het leven: iets minder dan oudere inwoners

In ons onderzoek zien we dat jongvolwassenen minder tevreden zijn met het leven dan Zeeuwen in oudere leeftijdsgroepen: van de inwoners tussen de 16 en 30 jaar geven acht op de tien aan tevreden te zijn met het leven. Voor alle leeftijden samen zijn dat negen op de tien Zeeuwen. Ook hier zien we een samenhang met de arbeidsmarktpositie en met name de gezinssituatie: samenwonenden zijn beduidend vaker tevreden met het leven op dit moment dan alleenstaanden en ook werkende jongvolwassenen zijn vaker positief over het leven dan degenen die (nog) naar school gaan. Onze bevinding is niet uniek voor Zeeland: landelijk onderzoek laat zien dat jongeren over het algemeen iets minder vaak aangeven tevreden te zijn met het leven dan ouderen (Volksgezondheidszorg.info, 2021).

Meerderheid jongvolwassenen tevreden over samenleving, economie en bestuur gemeente

Uit eerder onderzoek blijkt dat jongvolwassenen in Zeeland wat kritischer staan tegenover de aantrekkelijkheid van de provincie dan ouderen (ZB|Planbureau, 2021). Ook in het onderzoek Leven in Zeeland hebben wij

Figuur 9.3 Houding ten opzichte van 'duurzaamheid in het algemeen'; naar leeftijd (% inwoners)

Bron: Leven in Zeeland (2021)

inwoners gevraagd naar de tevredenheid met de Zeeuwse samenleving, de Zeeuwse economie en het bestuur van de eigen woongemeente. Ongeveer 85 procent van de jongvolwassenen is positief over de Zeeuwse samenleving; dat is vier procentpunten lager dan het percentage voor alle leeftijden (89 procent). De tevredenheid met het bestuur van de eigen gemeente verschilt niet noemenswaardig tussen de leeftijdsgroepen. Werkende jongvolwassenen zijn wat positiever gestemd over de Zeeuwse samenleving en economie dan degenen die (nog) naar school gaan.

Toekomst: meer politieke aandacht voor onderwijs en werk, verdeeldheid over kunst en cultuur

We zien tot dusverre dat jongvolwassenen ten opzichte van de oudere inwoners van Zeeland wat behoudender gestemd zijn ten aanzien van het leven in Zeeland. Geldt dat ook voor hun blik op de toekomst? Daarvoor hebben we de inwoners (dus ook de jongvolwassenen) gevraagd naar hun verwachting voor de komende vier jaar en wat zij belangrijke thema's vinden voor de Zeeuwse politiek.

Jongvolwassenen verwachten net iets vaker dan oudere inwoners een positieve ontwikkeling voor de komende vier jaar in de Zeeuwse samenleving. Dat geldt ook voor de verwachtingen ten aanzien van het bestuur van de eigen gemeente. Voor de Zeeuwse economie geldt dat jongvolwassenen net als oudere inwoners in de komende vier jaar vaker een positieve ontwikkeling verwachten (en minder vaak een negatieve ontwikkeling). Het is denkbaar dat de coronacrisis en de daarmee samenhangende onzekere economische situatie ervoor zorgt dat men verwacht dat het in de komende vier jaar beter zal worden.

Jongvolwassenen kijken over het algemeen niet heel anders dan oudere inwoners naar de beleidsprioriteiten in Zeeland. Net als de oudere inwoners vindt een meerderheid van de 16 tot 30-jarigen dat er meer politieke aandacht moet zijn voor het verbeteren van de zorg. Verder geven jongvolwassenen bovengemiddeld vaak aan dat er meer aandacht moet zijn voor verbetering van het onderwijs en het vergroten van de werkgelegenheid.

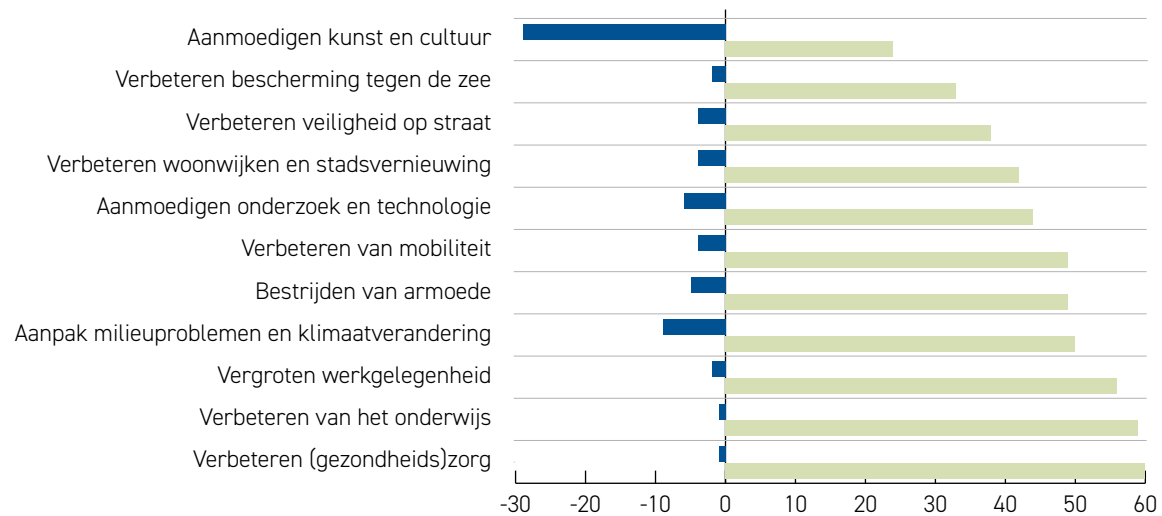
Als het gaat over milieu en duurzaamheid zien we dat jongvolwassenen ten opzichte van oudere inwoners vaker meer politieke aandacht willen voor de aanpak van milieuproblemen en klimaatverandering. Eerder zagen wij dat zij juist iets minder vaak positief en vaker neutraal staan tegenover 'duurzaamheid in het algemeen'. Dit zien wij in het bijzonder onder scholieren en studenten. Hoewel we dit niet hebben onderzocht, is het denkbaar dat jongvolwassenen wel bezig zijn met klimaat en energietransitie als 'beweging', maar nog niet zo met verduurzaming in het bijzonder, bijvoorbeeld omdat zij nog geen eigen woning hebben.

Binnen de groep 16 tot 30-jarigen zien we dat scholieren en studenten, ten opzichte van werkenden, aanzienlijk vaker meer politieke aandacht willen voor het verbeteren van mobiliteit. Het draagvlak voor klimaatverandering en politieke aanpak van milieuproblematiek is onder schoolgaanden aanzienlijk groter dan onder werkende jongvolwassenen: bijna zes op de tien van de scholieren en studenten willen meer politieke aandacht voor deze twee thema's.

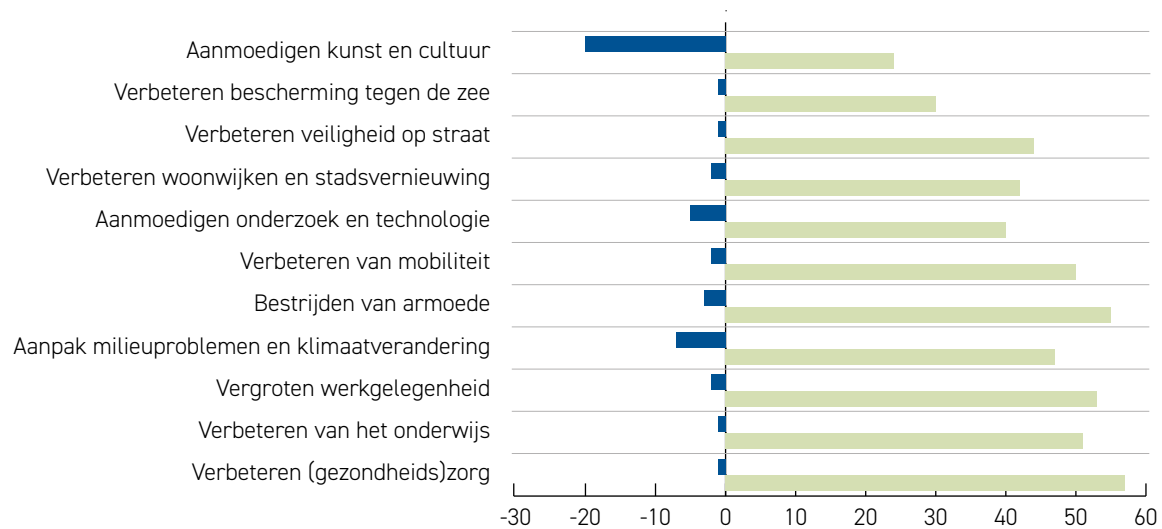

Figuur 9.4 Gewenste politieke aandacht voor verschillende thema's; naar leeftijd (percentage dat vindt dat er minder (-%) of meer (+%) aandacht nodig is)*

Jongvolwassenen 16 - 29 jaar

Alle leeftijden 16+

* Antwoordcategorieën 'zoals nu' en 'weet niet' zijn in de figuren niet getoond.

Bron: Leven in Zeeland (2021)

Een substantieel deel van de inwoners, en in het bijzonder jongvolwassenen, geeft aan dat er *minder* politieke aandacht mag zijn voor het aanmoedigen van kunst en cultuur. Dit is opvallend omdat uit eerder onderzoek naar voren kwam dat jongvolwassenen voor Zeeland juist kansen zien in het (meer) organiseren van evenementen en festivals (ZB| Planbureau, 2021). Wellicht dat specifiek de politieke tussenkomst hier het verschil maakt: dus wel meer cultuur, maar niet per se *meer* politieke bemoeienis. We hebben dit echter niet zo specifiek onderzocht. Het zou ook met perceptie te maken kunnen hebben, bijvoorbeeld omdat jonge mensen bij 'kunst en cultuur' in eerste instantie een andere associatie hebben dan evenementen en festivals.

Conclusies: Jongvolwassenen: meer aandacht voor onderwijs en werkgelegenheid

Het behouden en aantrekken van jonge mensen is in Zeeland al jaren een beleidsprioriteit. Het is een maatschappelijk relevant thema, omdat er veel zaken mee samenhangen, zoals het vullen van Zeeuwse vacatures en het op peil houden van allerlei soorten voorzieningen. *Hoe kijken jongvolwassenen aan tegen het leven en de kansen in Zeeland? Welk perspectief zien zij voor de toekomst?* Dat zijn de hoofdvragen in dit venster van de rapportage Leven in Zeeland.

Door de bank genomen hebben jongvolwassenen een positieve kijk op het leven in Zeeland; zij zijn zeer tevreden. Op verschillende punten zijn zij weliswaar iets minder optimistisch gestemd dan oudere inwoners van Zeeland, maar de verschillen zijn niet groot. Als het gaat om 'life events' staan de Zeeuwse jongvolwassenen van dit moment voor

grote uitdagingen; dat geldt vooral voor de jonge groep studenten en scholieren. Ongeveer de helft van deze 16 tot 30-jarigen ziet voor zichzelf carrièrekansen in Zeeland. Een derde is nu bezig met het zoeken naar een woning; driekwart heeft nog geen succes.

Naast het verbeteren van de zorg hebben jongvolwassenen het vergroten van de werkgelegenheid en het verbeteren van het onderwijs hoog op hun beleidsprioriteitenlijst staan. In het bijzonder scholieren en studenten wensen voor de toekomst meer aandacht voor mobiliteit, milieuproblemen en klimaatverandering. Jongvolwassenen zijn, evenals oudere inwoners, verdeeld over de aandacht die de Zeeuwse politiek moet hebben voor kunst en cultuur.

Hoewel de opvattingen van jonge mensen van nu waarschijnlijk met het klimmen der jaren zullen veranderen, is het relevant om aandacht te hebben voor de wijze waarop de jongeren en jongvolwassenen op dit moment in het leven staan. De mogelijkheden en obstakels die zij nu in hun leven zien zijn immers medebepalend voor hun toekomstperspectief in Zeeland. Jongvolwassenen lijken extra aandacht te verdienen, niet in de laatste plaats om ze voor Zeeland te behouden.

Portret

Robin | 25 jaar | Goes

Ik heb altijd in Kloetinge gewoond en sinds een jaar woon ik met mijn vriend in Goes. Mijn cateringbedrijf heb ik sinds begin 2019 en eigenlijk loopt het heel goed. Door corona is het wel passen en meten, we hebben regelmatig annuleringen. Maar ik probeer wel creatief te blijven. Ik maak geen gebruik van steunpakketten want daar zitten zo veel voorwaarden aan. We kunnen zonder de steun tot nu goed blijven staan. Ik probeer nu bij te klussen via andere oplossingen.

Bij mijn familie zijn altijd wel klussen te doen. We hebben een goed netwerk waarop we kunnen terugvallen. Dit is wel een goede periode om na te denken of de bedrijfsvorm nog bij me past. Ik vind het nog steeds heel leuk, maar als we elke keer worden ingehaald door de maatregelen verdwijnt het plezier wel. Iets met meer vrijheid en minder restricties zou fijn zijn. Uiteindelijk is dit niet waarom je ondernemer wordt.

Mijn interesses zijn heel breed. Ik wilde altijd automonteur worden bijvoorbeeld. Uiteindelijk ben ik de opleiding Kinderdagopvang gaan doen. Daar vond ik het werken met moeilijk lerende kinderen interessant, maar niet leuk genoeg om er mijn werk van te maken. En toen opperde mijn moeder of ik niet iets met koken wilde doen, daar was ik altijd mee bezig. Uiteindelijk heb ik daar echt mijn passie gevonden. De koksopleiding heb ik in België gedaan - dat is toch waar je moet zijn als je op hoger niveau wil koken. Tijdens de opleiding wist ik dat ik iets voor mezelf zou willen doen, als ondernemer. Vooral omdat je dan echt je eigen visie in je werk kwijt kan. Na de opleiding wilde ik in allerlei bedrijven gaan werken om ervaring op te doen, maar uiteindelijk ben ik bij één restaurant blijven hangen omdat ik het daar zo naar m'n zin had. Het begon wel te kriebelen na anderhalf jaar dus toen heb ik mijn baan opgezegd. Het leek me tof om in het weiland bij mijn vader een pop-up restaurant te openen. Dat was wel een hele onderneming, want er moest nog stroom komen en water. Maar uiteindelijk is dat gelukt en hebben we zulke leuke zomers gehad.

Portret

Robin | 25 jaar | Goes

Ik vind het vooral heel leuk om iets op te starten. Iets onderhouden vind ik ook leuk, maar dan wordt het me al snel te saai. Catering vind ik leuk omdat het zo divers is; de ene keer sta je bij oude mensen te koken, bij een stel met interessante verhalen, en de volgende keer bij zes personen die wel goed boeren en in een kast van een huis wonen. Je komt elke keer in een heel andere wereld. Het gaat echt van oud naar jong, van zakendiner naar families. Het zit 'm dan toch in het menselijke contact wat dit leuk maakt.

In de Randstad kom je als cateraar wat sneller van de grond. Naam maken zal je overal moeten doen, zo ook hier. Ik denk dat je in Zeeland een beetje 'normaal' moet blijven. Arrogantie kunnen Zeeuwen niet zo hebben. Omdat ik zelf Zeeuw ben voel ik dat wel aan. Andersom wel, dat ik misschien iets te down to earth ben. Dan moet ik me aanpassen bij mensen die dat niet zo kunnen waarderen. Soms voel ik me dan underdressed, in de zin van doen en laten, en woordenschat. Maar uiteindelijk wordt mijn houding dan wel als een soort charme of authenticiteit opgevat. Ik ben nu bijna drie jaar ondernemer dus er zijn vast nog dingen te ontdekken over zakendoen in de provincie. Het zit 'm vooral in de mentaliteit denk ik.

Soms lijkt het wel alsof we in Zeeland op het gebied van ondernemen meer obstakels zien. We wilden, om de leegstand in de stad tegen te gaan, een paar weekenden een pop-up restaurant doen. Maar dan loop je tegen allerlei belemmeringen aan. Het is niet altijd out-of-the-box. Organisaties en gemeente vinden dat soort ideeën gewoon nog een beetje spannend. Maar ondernemers zelf zijn ook niet altijd even vindingrijk.

In de verdere toekomst willen we wel naar Zuid-Europa en daar een B&B openen. In de familie zijn er ook dat soort plannen, dus wie weet kunnen we het combineren en samen die kant op gaan. We gaan niet in Nederland eindigen in ieder geval. Het enige waar ik wel moeite mee zou hebben is ver van familie en vrienden vandaan wonen. Maar uiteindelijk vind je daar ook een weg in. Voor het zo ver is, blijft het een droom om op het platteland te gaan wonen hier in de regio. Ik vind de stad nu leuk, maar ik vind dit eigenlijk al te druk en te veel steen. Zodra ik bij mijn paard ben dan voel ik me op m'n best. Uiteindelijk wil ik het liefst gewoon de wei in kijken.

Referenties

CBS. (2021, juli). *Verhuizen. Dashboard Bevolking*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 26 januari 2022 van <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/levensloop/verhuizen>

CBS. (2021, december). *Regionale Monitor Brede Welvaart*. Centraal Bureau voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart>

CBS Statline (g.d.). *Bevolking op 1 januari en gemiddeld; geslacht, leeftijd en regio*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 15 januari 2022 van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/03759ned/table?fromstatweb>

HZ KCZS. (2021, juni). *Kwetsbare groepen en corona: lessons learned in Zeeland*. HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving. <https://publicaties.kczs.nl/kwetsbare-groepen-en-corona-lessons-learned-zeeland>

HZ KCZS. (2021, november). *Generatie Y: de millennials die blijven, vertrekken en terugkeren naar Zeeland*. HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving. <https://publicaties.kczs.nl/generatie-y>

Kloosterman, R., Akkermans, M. Reep, C. Wingen, M. Molnár - In 't Veld, H., & Van Beuningen, J. (2021, juni). *Klimaatverandering en energietransitie: opvattingen en gedrag van Nederlanders in 2020*. Centraal Bureau voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2021/klimaatverandering-en-energietransitie-opvattingen-en-gedrag-van-nederlanders-in-2020>

Nederlands Jeugdinstituut. *Cijfers over participatie van jongeren*. NJi.nl. Geraadpleegd op 26 januari 2022 van <https://www.nji.nl/cijfers/participatie-van-jongeren>

Van Huys, M., & Agtmaal-Wobma, E. (2009). Verhuizen vanuit studentensteden. *Bevolkingstrends*, 57(3), 43–50. Centraal Bureau voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/-/media/imported/documents/2009/40/2009-k3-b15-pub.pdf?la=nl-nl>

Volksgezondheidszorg.info. (2021, maart). *Tevredenheid met het leven naar leeftijd*. Geraadpleegd op 15 januari 2022 van <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/kwaliteit-van-leven/tevredeheid-eigen-leven#!node-tevredeheid-met-het-leven-naar-leeftijd>

Volksgezondheidszorg.info. (2020, april) *Vrijwilligerswerk naar leeftijd*. Geraadpleegd op 15 januari 2022 van <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/participatie/cijfers-context/vrijwilligerswerk#node-vrijwilligerswerk-naar-leeftijd>

ZB| Planbureau. (2021, februari). *Zeeland nu en in de toekomst: een inwoneronderzoek in het kader van de Zeeuwse Omgevingsvisie*. ZB| Planbureau en Bibliotheek van Zeeland. <https://publicaties.kczs.nl/zeeland-nu-en-de-toekomst>

